

Nemzeti Társalkodó

Szombaton, $\frac{8}{21}$ = Augustus' 21-dikén.

1830

Fel-szollalás,
Egy Orvosé, más Orvosokhoz.
Fébruárius' elején, 1830.
Orvos Doctor
Pávai Fazekas Sámuel mtk.
Nemes Kóvár-Vidéke Ordinarius Phys-
sicussa által.

Itt
menjen leg-előll, az Írótol
háládatos köszönet,
Széki Méltóságos Grof
TELEKI IMREH' ngos Urhoz!
hogy velem legelőször közölni méltoztatott
Hahnemann' Munkáját,
melj orvosi Szemeimet
meg-nyitotta.

(Jelentés és kérés a Nyomtato Urhoz:
semmit sé változtatni a' kézírványban; az
aloll huzottas Szókat és rendeket ritkás
betűkkel nyomtatni; 's ha az eddig bé-
küldött munkák' között, ez a' leg husz-
nosabb: nem késni, ennek kinyomtatá-
sával és közönségessé tételével.

alázatos Szolgája,
Dr. Fazekas mtk.)

Hálgatnék, és varakoznám még, mig
több betegeket meg-gyógyítván, sokasít-
tanám a' tapasztalást és tellyesebben
meg-győződném a' gyógyítás' törvényé-
ről, 's saját orvosságairól azon nyava-
lyáknak, mellyek ugyan azon gyökerek-
hől származván, mindenkör azoknak ma-
radnak: de fontosabb okaim vagynak a'

Meg-szollalásra, főként azért, hogy mig
én egyedül halgatva, például, 20. be-
teget meg-gyógyítanék, meg-eshetik,
hogy az alatt, 2000. beteg gyógyittatik-
meg, ha tudni illik meg-szollalásomra,
százan fel-serkenvén, kiki, a' maga ha-
tás-körében, a' betegeket, tóstént úgy
kezdi gyógyítani.

Ezen Számnak, ámbár csak a' déz-
mája, sőt a' quartálya jöjjön-bé, ha-
szon terjed szollásomból.

Irok hát égy néhány Czikhely' és
Szám' Rendében, - minekútánna két há-
rom dolgot előre hotsátottam, mint én
gyógyítom.

Az Első: Szokása volt a' Hármo-
nístáknak, az Enyedi Kollégyomban, ez
előtt 30. 's égy néhány évvel, hogy fé-
riákon, vagy nevezetes név-napokon,
estve 9. 10. óraker öszve-gyűljenek, az
Énekbe öszve-pengessék hurjaikot, min-
dent öszve-danoljanak, 's így, égy két
órát vigan töltsenek-el, sokszor a' Mí-
ríszlói Nektár' segedelmével; ilyenkor,
az Énekes-Kar így gyűjtetett-öszve: ket-
tő három a' Vezérkedők közzül bé-lé-
pett a' negyedik Társ' kamarájába. Ezt,
akart, nem akart, magához húzta, 's
így mentenek az ötödikhez, hatodikhoz,
's a' többihez, mig minden Énekesek,
sőt más barátok is egygyesültek; a' fel-
költő mód', ellen-álthatatlan volt, állott
ez égy Énekből, mellyet a' Kamarába

bé-lépök meg-csenditettek, fülébe az al-
vó társnak, melynek végső sorai ezek-
ből állottanak:

„*Kelj-fel, kelj-fel!*

Miért nem akar Kend fel-kelni,

S velünk egygyüt énekelni?

Kelj-fel, kelj-fel!

Huzzuk-fel; ha fel-nem kel, —

Nekünk ilyen ember kell.”

Égy ilyen *Serkentőre* nagy a Szük-
ség! Az Ember-Nemzet' beteg részének
van erre szüksége! Meg-engedődik hát
nékem, ezen Sorokat ismételni, egész-
szen, vagy tagonként módosítva, vagy
éppen változtatva, minden Czikhely, vagy
Szám után.

„*Gutta cavat lapidem! non vi, sed
saepe cadendo.*

A' *Második*: Három Könyvet kell
meg-neveznem:

Organon der Heilkunst.

Seine Arzneimittellehre. 6. Theile, és

Die khronischen Krankheiten 5. Theile.
mind a' három: von Doctor Samuel
Hahnemann.

Ezekből annyit merithet Kiki, a'
mennyi kell a' gyakorlás' kezdetén. En-
gemmet is ezzel vezettek-bé az új Orvos-
Tudományba. Ezekből kell tanulni az
Orvosságok' készítését, azoknak dósis-
sait, és erejeknek mindenségét, az Or-
ganismusban.

A' *harmadik*: Az *Élőt*, az *Életet*,
az ő Eredetében, és Belsőjében nem ér-
deklem: ez — eszünkön, és czélonon fe-
jül van: hanem emlitem azt, az Ember-
ben meg-nyílt Lételemben, Organismu-
sunkban:

Mi ebben az *Elet*? mi a' *Halál*?

Az első: *Egygyesülete*, 's *égygye-
sült-munkálkodása* több eleven erőknék:
nevezetesen a' tudó, az érző, a' moz-
gó, a' természető erő — mind *égygye-
sülve*, és külön környékekben meg-tes-
tesülve, de egybe-szöve vagynak Orga-

nismusunkban.

Az Utolsó: *Fel-bomlása* egészszen,
ezen *égygyesületnek*.

Mi itt az *Egygyesítő*? Mi egyéb,
ha, nem a' Lélek.

Egészség (Indifferenz) és *Betegség*,
(Differenz)

Mik ezek? Amaz-*Tartása* (Dans) az
helyes, és szoross *Egygyesületnek*. Ez —
Meg-bomlása, bomlásba indulása az *Egy-
gyesületnek*. (Störung der Vereinigung)

Gyógyulás? és *Gyógyítás*? A' meg-
bomlott *égygyesülés*' helyre-állása, ál-
lítása.

Betegedés? és *Betegítés*? A' szoross
égygyesület' bomlásba indulása, indítása.

Orvosság? (Uruság?) *Eszköz*, (Mit-
tel) a' gyógyításra, a' vagy a' helyes *égy-
gyesülésre*.

Betegítő? Ez is csak eszköz; de a'
helyes *égygyesület*' meg-bontására.

A' Természetben a' gyógyítók, és
betegítők — magokban (absolute véve)
mind-csak *égygyek*, és ugyan azonosok,
(eadem sunt enoia?) *Betegít a' Belladonna*,
(és minden más *Uruság*) ha érdeklésbe
megyen az egészséggel; gyógyít a'
Belladonna, (és minden más *Uruság*) ha
érdeklésbe megyen olyan betegséggel,
mely az őjével hasonló. Röviden mond-
va: az *Orvosság* gyógyítja a' beteget;
de az egészségest meg-betegíti, 's így
csak szabásos a' külömbbség.

Hasonlatosság szerént gyógyítás?
(Rövidítve mondanám *H. szeréntes gyó-
gyításnak*) Ez az új gyógyítás-mester-
ség, (die Kunst homöopathisch zu Heilen)

§. 1. — Minden *égygyesült*, magá-
ban zárkozott, saját műszereibe bé-ava-
tott *Élet* oltalmazza magát a' rosszt ol,
gyógyítja a' betegségekbe, és fenn-tart-
ja a' *Viszontagságok* között, a' mennyi-
re csak tölle ki-telik; ilyen *égygyesült*
erő lakja az *Organismust*, — ezért ne-
vezték *Élet-erőnek*; ennek gondja, és ter-

mészete gyógyítani test-műszereit, minden orvosság nélkül, szinte minden *mulékony* betegségekből; de a' *meg-rögzöttekben*, és némely *ragadványokban*, többnyire magával tehetetlen, és szűkölködik Orvosságok nélkül. Ezek, mint külső Szerek, a' világ' mind a' három országában találtak; ezekből vétettek, 's vétetnek-elé — ez előtt inkább a' történetől, ma pedig az Esztől; és már kitanulta az ember' tapasztalása, minő Szahás (Verhältnits) van ezen külső erők, és az életé között, mikor egybe-találkoznak: *ellenkeznek* ezek természet szerint egymással; dolgoznak egy más' eltenére, mikor szembe-szállanak, és mindenkor az erősebb a' győzedelmes, elnyomódik a' gyengébb, 's ha feljül nem kaphat ellenségén, vesznie kell.

Ezen külső, az Eleterővel ellenkező szerel, még is gyógyítók, és *orvosságok!* Hogy esik ez? Az ész, és Választás által, — 's az által, hogy *azoknak behatásokra (actio, Erstwirkung) az Életerő ellen-hatol, vissza-hatol, (reactio Nachwirkung, Gegenwirkung) 'S ha a' behatolás hasonló volt a' betegségéhez, (Homöopathie) az Életerő; ugyanazon ellen-hatolással vissza-nyomja, meggyőzi, meg-semmisíti mind az orvosságot, mind a' betegséget.* Ez gyöker értelme, és ki-mondása a' Gyógyítás' Törvényének, a' *Homöopathiának.*

Három dolgot kell hát tudni az orvosnak, minekelőtte a' gyógyításhoz fogna:

a) *Az orvosságnak minden behatásait, az egészséges élő testbe, az az: egész hatalmát az Észben, az elmében, és a' testnek minden műszereiben: a' proba-betegségeket, (Künstliche Krankheiten) értsük, és vegyük itt, mellyeket mivelnek az orvosságok az Egészségesekben) hogy a' hasonló ingerlőt, (Homöopatisches Mittel) át-lássá; az eddig ki-próbált szerek' betegségek' Le-írása től-*

tit-hé többnyire a' Hahnemann' említett munkáit; ezek, *Hartlaubnak* már 7: Köletre nevedett Iroványait; egy hatás kör, egy végetlen mező, egy orvos Világ-rész, melly H'-ideje előtt esméretlen, el-zárt, és járatlan vala az Aesculap fiai előtt; de már most nyitva, tátva áll, 's könnyü már ezután minden Eszesnek abban-szaguldozni.

b) *A' természetes betegségeket, és nyavajákat azoknak eredeteket folyamatjokat, jeleneitket, kimenettyiket.* Ezek az eddig eléggé ki-mivelt Pathológiák, mellyek egy *Richterben, Frankban, Hufelandban, Sydenhamban* sat. örökre meg-maradnak; 's mellyeket az Új Orvosok is fognak használni, a' mellett, hogy ezeknek fő, és második dolgok, mindenkor csak a' jelen lévő betegség' képeinek tökéletes meg-fogása leszen. Ezen kétből át'-láthatja az Orvos, *mi, mihez hasonló,* — 's már csak

c) *Dősissát* kell tudnia a' hasonló ingerü Uruságnak: az illő dősist el-találni, nem könnyü dolog a' Tyró orvosnak; sokszor hibáztam én is, nem híven erejében a' 20-ik, 26-ik, 50-ik Fcjtélnek, (Dilatio), az alsóbbakat vettem-elé; sőt nem tartvan *egy-cseppet* elégnek, kettőt, 's hármat is adtam; de láttam a' betegség' nevedését, 's már hiszek Mesterünknek, 's szorossabban követem Rendszabásait. Ha el-találtad a' hasonló ingerü szert, a' beteg' fogékony-sága ehez, olly' érzékeny, 's ekkor az Orvossággal meg-nedvesített csak *egy por-szemetske is* olly' szembe-tünőleg hatol, hogy nem lehet-nem bámulnod.

Ki az közöttünk, a' ki már ő is, orvosságokat próbált-vólna meg magában? Ki tanulta-meg Közöttünk, a' már le-írt proba-betegségeket?

Kelj-fel, kelj-fel az álomból,
— Fel! a' meddő nyugalomból!

Az idővel égygyüt menni,

Kötelességedet tenni,

Ezt miveljük! meg-ölelnék, —

Külömben ki-füty — fütyölnék.

§. 2. Sokképpen igyekezett a' Medicina, az orvosságokat tisztítani, a' más-sából ki-vetkeztetni, és a' benne levő erőt ki-fejteni: a' meg-szárazított héj-jakat, gyökereket, fain porrá törte; némely Plánták' levét ki-sajtolta, *kisziket* (*Exoracta*) készített, ki-főzés, El-gőző-les által; le-jártatta lombikjából a' fű-szeres Vizeket; olajjait le-csepegtette; vagy fel-olvasztván, és főzvéen vízben a' só-féléket, Kristályba hozta azokat; sokakból bor-erővel ki-szitatott némely erőket tinkturák, és essentiákká, 'sat. Mind híjjános módok! mert így némellyikben el-vész egy jó része az erőnek, másokban át-változik mássá, 's mindenikben meg-kötve maradnak, a' miknek ki-fejtve, fel-szabadulva kellene lenni, mikor az életerővel szembe-szállanak.

Ezen nagy készületű, költséges, káros Készítmények' híjjannyait, a' meg-elégedésig ki-potolva, és tökéletességre vitte az új Medicina: a' nyers, és izmos erőben lévő plántákat ki-sajtolja, leveiket, ugyan annyi Spiritussal öszve vegyíti, egy néhány nap mulva tisztáját le és ki-tölti Tartó-üvegébe, 's meg-van az *Anyá-Essenz*. A' szárazokat porrá törí, belőlök az erőt spiritussal ki-szitatja, 's tisztáját meg-tartván, meg-készült az *Anyá-Tinktura*; Az értzeket, sókat, földeket, olajakat *téj-porral* súrolja hatalmason, 's ki-szahott idő alatt öszve, hogy az első *Fejték* (*Potentia*, *Verdünnung*, ki-fejtődés) készen legyen; Ezen első Fejtékekből készíti azután a' többiket *rázás* és *surlás* által, melly két mód-nak szörnűyű hatalma van, az Orvosság-erőt ki-fejteni, fel-eleveníteni, és végtére olty' szeliddé tenni, hogy a' leg-mérgesebb mérég is gyógyítóul szolgáljon- a' csecs-szopóban is.

Nem ad H. massát a' betegnek, hanem erőt küld-bé szembe az erővel; 's ma már úgy különböznek az új szerek Ö szerektől; mint a' tűz, a' világosság, a' mágnes-erő, az aether: a' fától; a' földtől, a' vastól, és a' hal-'sirtol.

A' *surlásnak* ezen ki-fejtő erejét tudván, alája vettem, a' múlt őszszel, két grán *china söt*, 's surolván ezt 98. grán *téj-porral*, égy óráig, ebből égy másodikat, ebből égy harmadikat készítettem; 's azóta ezen Fejtékekből gyógyítom, a' chinához illő hidegleléseket; 's égynek ki-gyógyítása, nem kerül égy két jó forintban, mint eddig, hanem tsak égy két jó garasban!

Hány Orvos kezdette már el Kö-zöttük, így készíteni, 's készítettetni az Uruságokat? Hány Patikárius (Urutáros) kezdett ki-kelni a' régiségekből, hogy bé-szedései, ezutánra ki-ne száradjanak?

Hadd-el, hadd hát a' Schlendriánt;

Pótold, pótold a' nagy híjjánt;

Vegyed-elő fasajtódat,

És porcellán mozsaródat;

Készíts tiszta szereket.

Majd keresik ezeket.

(foljtatása következik)

Tettetés Végezete (lap. 265)

Hát ez, tettetés által érte-é azt a' köz-kedvességet-el? — nem, — a' leggyenesebb lélek, közbuzgóság, ember-szeretet, ember-betsülés, részvétel, finom kíméllés még a' legkisebb emberi valóság eránt-is, lakoztanak benne, 's ezek, — nem a' tettetés, tették ötet a' legnagyobb embernek-is barátjává, 's a' legkisebbnek-is bizodalmas-tisztelete tárgyává. — De fájdalom! sok embernek, képzeete sinsen egy ilyen characterról, 's ha valakiben látja; nem követni igyekzik, hanem legfeljebb azt kérdi magában: mi tsuda lehet ebben az emberben,

mi különös Isten áldása, hogy azt minden ördög úgy szerette?

4) Két szirt közt bátorságosan evezni tudni: előre vigyázást, ügyességet; nem pedig tettetést kíván; a' tettetés még senkit-sem mentett-meg, sem a' gyalazattól, sem az irigységtől; a' gyalazattól megment a' jó gazdaság; az irigységtől pedig az igazi jó lélek; a' kinek fényre olyan mint a' napé, hogy a' körülötte lévők-is fényt vehetnek tőle, bődögsága másokra-is kiterjed: az olyan bizonyosabban, ment az irigységtől, mint akarmely gyakorlott tettető.

5) Ugyan, szép erkölts! valóban szép példa: az ingyen, vagy egyegy poffal élő udvari bolondokat állítani-ki a' Magyaroknak követésre!

6) A' hízelkedőket, mint egyik felekezetét a' dítsért tettetőknek, maga az Író, talán akarátja ellenére-is, olyan képben állította elő, hogy a' nem-követésre, minden ékesen szollással sem tudnék többet mondani, mint a' menyit az a' festés mond.

7) Példákat hoz-fel az Író a' nem tettetésnek káros voltára, de helytelen példákat; az ő példái, egyfelől, vad, maga-hitt példant emberek, kik a' Szent Írás szavai szerént: más szemében meglátják a' szálkát, a' magokéban nem a' gendát; másfelől pedig minden legkisebb józan ész nélkülváló olyan balgatagok; 's igasságtalanok, kik a' rosszért jót várnak; — ezekkel a' példákkal vagy elsikámlatt bizonyítás-aiban az Író, vagy azt teszi-fel, hogy az emberek mind olyanak volnának, mint az ő példái, 's tsak tettetés volna benne mind az, a' mennyiben a' tapasztalás ellenkezőt bizonyít.

8) A' tettetést úri fogásnak nevezni, megbántása egy olyan rendnek, mely minden bizonynyal, mind szív, mind észbeli miveltsége, 's pallérozottságára-nézve az első fogon áll országunkban, 's

nem szorúlt a' tettetésre; a' minthogy ezen vád valóságatlan-is: mert tettető ember nagyon ugyan az Urak között-is, de azért még-is úri fogásnak nem a' tettetést, hanem inkább a' kiméllő finomságot lehetne mondani, és több igasságtalan, szeretetlen tett történik az Urak körül intselkedők reá szedéseiből, mint magoknak rossz characterekből, úgy hogy, sok, az Uraknak hibául kitett tselekedet, nekik tsak annyiban hibájok, a' mennyiben nem tudhatnak-meg mindent; — egyes főben, sokszor láttam szép characteret, tanáts-adó karban igen ritkán!

9) Helytelenül alatsonyítja így le az Író II-dik Philep Spanyol Királyt, a' ki ötet ezekkel a' szókkal illeti a' nem esmerheti characterét, nem Albát, nem a' Belga tartományok' akkori állását, nem a' tizenhatodik század' lelkét! Olvassa-meg Schillertől: — Abfall der Nederlanden.

10) Végre, eggyeztetni kívánván tanításait az erköltsel, 's az okossággal, oda kívánja magyarázni a' tettetést:

a) Hogy a' helyes tettetés, tsak az ellene fenekedő rosszakat kívánnyá elhárítani; — de, hogy valaki azokat eltávoztassa, nem-is kell mindég tettetés; 's a' hol szükséges-is az, hogy valaki tselekedetét eltitkolja ellenségeitől, az éppen olyan ellenséges tselekedet, ha annak kárával történik, mint akarmely nyilvános háborús, erőszakos tselekedet, vetekedés, ölés, 'sat. — és az ilyen tettetés-is tsak akkor van megengedve, mikor a' nyilvánosságos útonvaló megsértés; 's valamint ére-nézve, úgy az alattomos, tettetett módokkalvaló megsértésre-nézve-is, nem következik, hogy, a' mit bizonyos környűállások között ellenségével, a' természet' jussa szerént, megtehet, azt az életben Ariadné fonának, pólgar-társaival, felebaráttyaivalvaló társalkodásában közönséges sinormértéknek vehessen valaki.

b) Helyésnek mondja azt a' tette-
tést, mikor valaki elhagatja vélekedését,
's nem mutatja ki indulatját. Ennél roz-
szabb tanítást nem lehetne adni a' mai
világban! — ez, annyit tenne, mint az
önönön karára alvó embert ellegyezni,
hogy annál-méjjebb álomban merüljen.
Most-is igen megvan az a' hibánk, hogy
nem szóllunk a' hol kellene; az igazság,
a' köz-jó mellett, igen kevés szóllal-fel,
igen kevés teszi-ki magát. N. N.

Könyv-Esmértetés

*De Gente Bathorea. Quo ad quaes-
tionem ab illustri Societate Tablonovia-
na propositam respondet Daniel Geor-
gius Neugeboren Saxo-Transsilvanus. E-
ditio altera. Cibinii, Typis Samuel Filtsch,
1829. — in 4-to p. 41.*

Találatnak a' tudós világban oly'
Munkák, könyvek, értekezések, 'sat. mely-
lyek fisisai nagyságokra-nézve aprók u-
gyan, de foglalatjokra-nézve fontosok;
— és, éppen azért hogy kevés helyet
foglalnak könnyen elrepülnek 's elvesz-
nek, 's ennél-fogva, azon köz-esméret-
re nem jöhetnek, mellyet egyébaránt mélt-
tán megérdemelnének.

Illyen a' fenn említett értekezés,
mely legelőször, 1783-ban, Lipsiában
nyomtatott-ki, és most újj világosság-
ra jött. — A' Szerzőnek neve, és érde-
mei a' tudós világ előtt esméretesebbek,
mint-sem Hazánkban ezen Munkája, mely
tsak kevés példványban, a' Hazánkon ki-
vül, látta az első világot. — A' Szerző-
nek érdemes fia, Neugeboren Károly Úr,
a' ki az apjának tudományos pályafutá-
sat, főképpen Hazánk' Históriajára, és
Diplomatikájára-nézve, értelmes készü-
lettel követni törekedik, nem tsak a' tu-
dós világ előtt, hanem Hazánkban-is ér-
demet szerzett, midőn ezen Munkának
másodszori kiadásával, annak könnyebb,
és óltsóbb megszerzésére utat nyitott.

Ezen másodszori kiadásnak okait, és
tzeljät e'képpen sejtí-ki Neugeboren Ká-
roly Úr az Elő-szóban: "*Daniel Geor-
gius Neugeboren anno, 1783 Civis U-
niversitatis Lipsiensis, dein vero Supe-
rintendens Augustanae Confessioni ad-
dicatorum in M. Principatu Transsilva-
niae, quaestionem per Societatem Jab-
lonovianam de gente Bathorea proposi-
tam praesenti dissertatione per eandem
Societatem laureata solvit; quae qui-
dem tunc typis mandata est, sed per
paucis exemplaribus, ita, ut eadem ra-
rissimis libellis adnumeranda fuerit; qua-
re infrascriptus ejusdem autoris filius,
nonnullis Historiae Patriae studiosorum,
et fautorum, hujus dissertationis Copi-
am habere cupientium, sciscitationibus
commotus, et subscribentium favore suf-
fultus, hocce charissimi patris opuscu-
lum editione altera magis atque magis
divulgare sustinuit, idemque Tibi, Lec-
tori Benevolo, iterum, atque iterum com-
mendat. Carolus Neugeboren, Juratae
Communitatis L. R. Civitatis Cibinien-
sis Commembrum, et Actuarius.*"

Ámbár pedig ezen értekezés némely
hozzá-adásokat, és tsekély jobbításokat
is érdemlett volna, mindazáltal, ne-hogy
eredetiségét legkissebben is elveszesse;
a' Lipsiai Kiadás híven követtetett an-
nál is inkább, mivel' már az első Ki-
adás' alkalmatosságával ezen Munka, je-
lessége miatt, a' Koszorút (Lauream) meg-
érdemlette.

Midőn tehát a' köz-esméretet, és a-
jánlást érdemlő ezen értekezésnek má-
sodszori kiadását említem, egyszersmind
szívemből kívánom, hogy több lelkes
Hazámfiái-is azon indulattal fogadják-el,
és szerezzék-meg ezen Könyvetkét, mely-
lyel azt Neugeboren Károly Úr minden ha-
szonkeresés nélkül újjra közre botsátotta.

Vége, legyen szabad, a' Munka'

tárgyára-nézve, még a' következőt megjegyezni:

I.) Voltak régen Magyarországon nem csak Nyír-bátori 'sat. hanem Gágyi Báthoryak-is; ezt bizonyítja egy Oklevél, melynek hiteles kivonása ez: "1603 6 augusti. Donationales Georgii Basta S. C. R.que Majestatis Exercitus, et Regni Transilvaniae Generalis-Capitanei, super facta totalium Possessionum Lethetzen cum domo et Curia ibique Belényesiensi existentium, Sigismundo Báthory de Gágy collatione expeditae."

II.) A' Báthory Familiáról bővebben írtak:

a) Budai Ferentz "Magyarország' polgári históriájára való Lexicon. Nagy Váradon, 1804."

b) Lehoczky András "Stemmatographia Nobilium familiarum Regni Hungariae. Posonii, 1796--1798"

c) Wagner Károly "Collectanea genealogico-historica illustrium Hungariae familiarum. Decas. I. Budae 1778."

Ezeknek, és némely régi oklevelek' esméretével könnyű kipotolni azt, a' mit Neugeboren Dániel, 1783-ban hazáján kívül lévén, a' Báthory Familiáról fel nem jegyzett, sőt nem-is tudhatott.

Gróf Kemény József.

Közelebb múlt Júliusban, N. F. Feyer-Vgyén Bürkösi Gazdaságom' megtekintésére hémenvén, egytől-is mástól-is beszélteni hallám, hogy Ns. Meggyes-zékben, Berethalomban lakó Chyrurgus Róth János Úr, tő-szomszéd falusi Oláh Iványfalvi Rátz nevezetű Ns. ember' ajakába eset rák-fenét meggyógyította volna. Kevés napokkal, házam előtt az úttán lévén, láték egy Öreg, köz-rendű Szászt jönni felém, gondolván, hogy az akkor foljamatban volt meggyesi háromvásárból jönne, kérdém, ha volna-e kelete a' marhának? Melyre

az Öreg felele: nem a' sokadalomból, hanem Berethalomból a' Chyrurgustól jövök Uram. Nevét hallván emliteni a' berethalmi Chyrurgus Úrnak, kérdém továbbá, — mi-végre volt nálla, mely kérdésemre megmutatta alsó ajaka alatt lévő igen keskeny forradását begyógyúlva, hogy oda esett vólt a' rák-fene, és azt négy nap' alatt begyógyította, 's azt is ada beszédéhez, hogy Ő semmi fájdalmat nem érezne már. A' seb' helye semmi disztelenséget nem mutatott, egy fél tönnyi hosszúságu, és egy tő vastagságnyira maradván. Ez a' Szász magát Szász Mártontelkinek mondotta lenni.

Minthogy ezen mi Vidékünkben-is sok betsületes ember tudok, hogy ezen veszedelmes nyavajában kilódván, miána (miatta) lett életék' vége. Keresztényi kötelességemnek tartottam — — — — — megkérni, hogy ezen bizonyos, szemmel-látott tudósítasomat, ne terheltesen kihirdetni, hogy ha valaki oly' szerentsétlen lenne felebarátaink közzül, foljamódjon ezen bizonyoson használni tudó Chyrurgus Urhoz, teljes reménységgel vagyok az éránt, hogy — — — — — kérésemet teljesíti; tisztelettel maradtam — Magy. Köhlösön aug. 14.

Kolosi Farkas.

Néhai Kis József —

jó kedvéből utazván, Abrudhányától félóránnyi távolságra, a' durva forspontos vigyázatlansága miatt, szép egyenes helylyen szekérével feldúlván, jobb karján vak ütést és a' vállából marjúlást (sitzamodást) kapott; de ebből semmi veszedelmet nem lehetett kinézni: halálát 'hát, a' mint a' következés megmutatta, májának rontsolódása okozta. Mivel, valamint a' karján a' megütött rész, úgy a' máj körül is, halála-felé, elszederjesedett; testének pedig egyéb részén sem-

mi ilyen jelek nem láttzottak. Két első nap, ú.m. jún. 1 és 2-dikán még, semmi külső fájdalmat nem érzett, csak 3-dik délután kezdte a Kólika bojgatni; 4-dik nap, minden három óra-múlva hányni kezdett, 5-diken, a' hányás mindgyakrabban jött, semmi orvosi szer meg nem álván a' gyomorba, se keresztül nem menvén azon, hatodikán, valóságos filosofusi bátorsággal hala-meg, 's a' mint meghagyá, több rendelései között, Igeni jószágába el-vivék temetni.

Az a' kis papi beszéd, mely az ő érdemeihez tartozott, így végződött: "Fedjétek-bé már azt a', támodásig örökös házat, mely vég-nyugodalmul Kis Józsefnek itt készítették, melyből, úgy-tettetik, mintha ember-kéz jönne-ki és ezt írná annak falára:

Kiss József! — a' sok nagyzott név

Kitsiny maradt melletted;

Még is elég jutalmaid

Erdemidnek nem vetted.

Talán azért, — hogy Hazádhoz

'S a' Törvényhez hív vóltál: —

'S azoknak szent Jussa mellett

Mindenkor bátran szóltál.

Szóljon már most minden rólad,

'S ki-hogy tettik, ítéljen

Te, nem bánod: csak, mint hitted,

Lelked örökké álljen.

Zilah, aug. 9: — Ma vivénk-ki itt végnyugalomra, köz-tisztelet' és fájdalom' érzéseivel, egy szép életű hasznos embert, Néhai Nagy tiszteletű *Polgári Mártont*, ki az itteni Ref. Sz. Ekklesiának 58 esztendeig, ritka-tudománnyal, 's még-ritkább élet-példával, híven oktató, 's jó erkölcsre vezérlő igaz Papja; a' Szilágyi T. Egyházi Vidéknek tizen-négyszáz Fő-Jegyzője; 's ugyanennek négy Al-Esperestje-vólt. Életének 68-dik esztendejében, e' most folj. hónap 7-dikén, tizenegy napig tartott in-hidegle-

lésben végzé szép pályáját. Mint Ember' és Pap, híven tölté-be helyét, mellyen állott, 's nem Hivatála neki, hanem, ő adott annak méltóságot. Jó Ember, hasznos Pap, hív Férj, derék Atya, szíves Atyafi, igaz Ember-barát. Pap a' templomban, Pap a' templomon kívül is; benn Tanító; künn Példaadó. Társalkodásában szelid, nyájas; egyenes, 's csaknem a' gyermeki egyszerűségig őszinte nyíltsága. Mások gyengeségeit kímélő, érdemeit betsülő; illő tiszteletét megadó. Derült és vidám mind végig; még a' hanyatlottabb késő napokban-is. Szelid és engedékeny békén-tűrésének szép bizonyossága, hogy a' maga Pap-társával 54 esztendő alatt példás egytetértésben tudott élni; kívül még sirjokat is egymás mellé választották. Egyházi Vidékünk' egyenes Tisztjét, Ekklesiánk' hasznos Papját, Özvegye' ritka Férjét, négy gyermekei hasonlíthatatlan Attyokat, 's minden részről szelid emberbarátjokat, fájlalják benne. Idv (?) Lelkének! Béke Hamvainak!! —

Falusi Nemes Jóságot

keresnek némellyek, — ki nagyobbat ki kissebbet — zálogba, bizonyos hosszú időig, 5 ezer forintól-fogva 50 ezerig Váltó-tzedulában. Ketteje Erdélyben, egyik pedig a' két Magyarházában akárhol, csak Magyarország' északi részén és Erdélynek keleti részén nem. —

A' kinek tehát ilyen-formán-kiadandó pénzre-szüksége volna; jelentheti szándékát a' Híradó Kiadójánál, a' Jóság' igazi Conscriptiojával együtt. Van egy, nevezetesen, a' ki a' Balaton' északi-mellyékén, — egy másik, a' Maros' mellyékén szeretne egy kis Jóságot szerezni.